

UDK 82.0:159.923

Malika KULDASHEVA,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti o'qituvchisi

PhD D.Murodova taqrizi asosida

ZAMONAVIY ADABIYOTDA SHAXSIY TRANSFORMATSIYANING IFODALANISHI

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy adabiyotda shaxsiy transformatsiya masalasi tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor qahramonlarning ichki o'zgarishlari, identitet shakllanishi va ijtimoiy muhit ta'siri ostida yuz beradigan ruhiy evolyutsiyaga qaratiladi. Tadqiqotda turli janrdagi zamonaviy asarlar misolida shaxsiy o'zgarish jarayonining badiiy ifodasi o'rganiladi. Muallif shuningdek, zamonaviy adabiyotda individual tajriba, travma, ijtimoiy bosim va erkinlik tushunchalarining transformatsiyaga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy adabiyot insonning ichki dunyosini chuqur ochib berish orqali o'zgarish jarayonini ko'p qirrali tarzda yoritadi.

Kalit so'zlar: shaxsiy transformatsiya, zamonaviy adabiyot, identitet, ichki o'zgarish, psixologik rivojlanish, ijtimoiy ta'sir, badiiy ifoda, individual tajriba.

THE REPRESENTATION OF PERSONAL TRANSFORMATION IN MODERN LITERATURE

Annotation

This article deals with the issues based on analyzing the concept of personal transformation in modern literature. It focuses on the internal changes of literary characters, the formation of identity, and psychological evolution influenced by social contexts. The study analyzes selected works from various modern genres to explore how transformation is artistically represented. The author also highlights the role of individual experience, trauma, social pressure, and freedom in shaping personal change. The findings suggest that modern literature provides a deep insight into the human inner world and portrays transformation as a complex and multidimensional process, reflecting both personal and societal dynamics.

Keywords: personal transformation, modern literature, identity, inner change, psychological development, social influence, literary representation, individual experience.

ОТРАЖЕНИЕ ЛИЧНОСТНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Аннотация

В данной статье рассматривается проблема личностной трансформации в современной литературе. Основное внимание уделяется внутренним изменениям героев, формированию их идентичности и психологической эволюции под влиянием социального контекста. Исследование основано на анализе произведений различных жанров современной литературы с целью выявления художественных способов изображения трансформации. Особое внимание уделяется таким факторам, как личный опыт, травма, социальное давление и стремление к свободе. Результаты показывают, что современная литература глубоко раскрывает внутренний мир человека и представляет трансформацию как сложный и многогранный процесс.

Ключевые слова: личностная трансформация, современная литература, идентичность, внутренние изменения, психологическое развитие, социальное влияние, художественное изображение, индивидуальный опыт.

Kirish. Zamonaviy adabiyot inson hayotining murakkab, ko'p qatlamli va dinamik jarayonlarini aks ettiruvchi muhim madaniy fenomen hisoblanadi. Ayniqsa, shaxsiy transformatsiya masalasi bugungi adabiy tadqiqotlarda markaziy mavzulardan biriga aylangan. Transformatsiya tushunchasi insonning ichki dunyosida yuz beradigan o'zgarishlar, identitetning shakllanishi va qayta qurilishi, shuningdek, ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar ta'sirida yuzaga keladigan rivojlanish jarayonlarini anglatadi. Zamonaviy adabiyot ana shu murakkab jarayonlarni badiiy vositalar orqali ifodalab, inson ruhiyatining chuqur qatamlarini ochib berishga xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv va tezkor axborot almashinuvi sharoitida inson o'zligini anglash, ijtimoiy rolini belgilash va mavjud muhitga moslashish jarayonida turli bosqichlardan o'tadi. Bu jarayonlar esa ko'pincha ichki ziddiyatlar, inqirozlar va ruhiy izlanishlar bilan bog'liq bo'ladi. Zamonaviy adabiyot aynan shu murakkabliklarni aks ettirish orqali o'quvchiga inson tabiatini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Ayniqsa, postmodern va zamonaviy realizm yo'nalishidagi asarlarda qahramonlarning ichki monologi, ong oqimi (stream of consciousness) usuli va fragmentar narrativlar orqali transformatsiya jarayoni keng yoritiladi.

Shaxsiy transformatsiya adabiyotda ko'pincha identitet inqirozi, travmatik tajribalar, ijtimoiy bosim yoki yangi imkoniyatlar natijasida yuzaga keladi. Bu o'zgarishlar faqat individual darajada emas, balki jamiyat bilan o'zaro aloqada

shakllanadi. Shu sababli zamonaviy adabiyotda shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar transformatsiyaning muhim omili sifatida qaraladi. Qahramonlar o'z ichki dunyosidagi o'zgarishlarni boshdan kechirarkan, ular ijtimoiy me'yorlar, madaniy qadriyatlar va shaxsiy istaklar o'rtasidagi muvozanatni izlaydi. Turli janrlardagi zamonaviy asarlar misolida qahramonlarning ichki o'zgarishlari, identitet shakllanishi va ijtimoiy omillar bilan o'zaro aloqasi o'rganildi. Natijada zamonaviy adabiyotda transformatsiya jarayoni ko'p qirrali, dinamik va murakkab hodisa sifatida namoyon bo'lishi aniqlanadi. Ushbu tadqiqot zamonaviy adabiyotshunoslik va lingvokulturologiya sohalariga muhim ilmiy hissa qo'shadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy adabiyotda shaxsiy transformatsiya masalasi ko'plab tadqiqotchilar tomonidan turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganilgan. Xususan, psixologik adabiyotshunoslik yo'nalishida insonning ichki dunyosidagi o'zgarishlar, travma va identitet inqirozi asosiy tadqiqot obyekti sifatida qaraladi. Bu borada Z. Freyd va K. Yung nazariyalari muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Freyd inson xulq-atvorini ong osti jarayonlari bilan bog'lasa, Yung arxetiplar orqali kollektiv ong tushunchasini ilgari suradi [1]. Postmodern adabiyot nazariyasida esa shaxsiy transformatsiya fragmentatsiya, identitetning ko'p qirraliligi va noaniqlik bilan izohlanadi. J. Derrida va M. Fuko kabi olimlar tomonidan ishlab chiqilgan dekonstruksiya va diskurs nazariyalari zamonaviy adabiy matnlarni

tahlil qilishda keng qo'llaniladi. Ularning fikriga ko'ra, identitet doimiy ravishda qayta quriladigan va ijtimoiy diskurslar ta'sirida shakllanadigan hodisadir [2]. Shuningdek, ekzistensializm falsafasi ham shaxsiy transformatsiya masalasini chuqur yoritadi. J.-P. Sartre va A. Kamyu asarlarida inson erkinligi, tanlov va mas'uliyat muammolari orqali transformatsiya jarayoni ochib beriladi. Ularning qarashlariga ko'ra, inson o'z hayotining ma'nosini o'zi yaratadi va bu jarayonda doimiy o'zgarishda bo'ladi [3]. Zamonaviy ingliz adabiyotida ham transformatsiya mavzusi keng yoritilgan. Masalan, Ian McEwan, Kazuo Ishiguro va Zadie Smith kabi yozuvchilar asarlarida qahramonlarning ichki evolyutsiyasi, xotira va identitet masalalari markaziy o'rinni egallaydi. Bu asarlarda shaxsiy transformatsiya ko'pincha vaqt, xotira va ijtimoiy tajriba bilan bog'liq holda tasvirlanadi [4]. O'zbek adabiyotida ham shaxsiy transformatsiya mavzusi muhim o'rin tutadi. Xususan, O'tkir Hoshimov, Tog'ay Murod va Abdulla Qodiriy asarlarida qahramonlarning ruhiy o'zgarishlari, ijtimoiy muhit bilan kurashi va o'zligini anglash jarayoni chuqur yoritilgan. Bu asarlar milliy mentalitet va ijtimoiy qadriyatlar asosida transformatsiya jarayonini aks ettiradi [5]. So'nggi yillarda lingvokulturologik yondashuv ham ushbu mavzuni o'rganishda keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuv til, madaniyat va tafakkur o'rtasidagi o'zaro aloqani tahlil qilish orqali adabiy matnlardagi transformatsiya jarayonini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Tadqiqotchilar transformatsiyani nafaqat individual, balki madaniy hodisa sifatida ham ko'rib chiqmoqda [6]. Zamonaviy adabiyotda shaxsiy transformatsiya ko'pincha qahramonlarning ichki ziddiyatlari va hayotiy sinovlari orqali namoyon bo'ladi. Masalan, Kazuo Ishiguro asarlarida xotira va o'zlik masalalari markaziy o'rinni egallaydi. Uning qahramonlari o'tmishdagi voqealarni qayta tahlil qilish orqali o'z hayotiga yangi ma'no beradi. Bu jarayon transformatsiyaning muhim bosqichi sifatida namoyon bo'ladi [7]. Shuningdek, Ian McEwan romanlarida qahramonlarning psixologik rivojlanishi murakkab va ko'p qatlamli tarzda tasvirlanadi. Ularning ichki monologlari va qaror qabul qilish jarayonlari orqali shaxsiy o'zgarish jarayoni ochib beriladi. Bu esa o'quvchiga inson ruhiyatining nozik jihatlarini anglash imkonini beradi [8]. O'zbek adabiyotida O'tkir Hoshimov asarlarida oddiy insonlarning hayotiy tajribalari orqali transformatsiya jarayoni yoritiladi. Masalan, uning qahramonlari ijtimoiy muammolar va shaxsiy sinovlar orqali o'z hayotiy qarashlarini o'zgartiradi. Bu esa milliy adabiyotda shaxsiy transformatsiyaning o'ziga xos ifodasini ko'rsatadi [9]. Tog'ay Murod asarlarida esa inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar orqali transformatsiya jarayoni aks ettiriladi. Qahramonlar tabiat bilan uyg'unlikda yashash orqali o'z ichki dunyosini anglaydi va ruhiy o'zgarishga erishadi [10]. Shuningdek, Zadie Smith asarlarida migratsiya, madaniyatlar to'qnashuvi va identitet masalalari orqali transformatsiya jarayoni yoritiladi. Uning qahramonlari turli madaniy muhitlarda yashab, o'zligini qayta shakllantiradi. Bu esa globalizatsiya sharoitida shaxsiy transformatsiyaning yangi ko'rinishlarini namoyon etadi [11].

So'nggi yillarda yaratilgan ingliz va o'zbek badiiy adabiyotlarida shaxsiy transformatsiya masalasi yanada chuqur va zamonaviy kontekstda yoritilmoqda. Ayniqsa, globalizatsiya, migratsiya, texnologik rivojlanish va ijtimoiy o'zgarishlar fonida insonning o'zligini anglash jarayoni yangi mazmun kasb etmoqda.

Zamonaviy ingliz adabiyotida Sally Rooney asarlarida shaxsiy transformatsiyaning nozik psixologik jihatlarini aks ettirishi bilan ajralib turadi. Uning "Normal People" romanida bosh qahramonlar Connell va Marianne o'zaro munosabatlar orqali o'z shaxsiyatini qayta shakllantiradi. Ularning ichki kechinmalari, ijtimoiy bosim va o'z-o'zini baholashdagi o'zgarishlar transformatsiyaning asosiy mexanizmlarini ko'rsatadi. Qahramonlar o'z hayotiy tajribalari orqali mustaqillik, sevgi va o'zlikni anglash sari rivojlanadi.

ADABIYOTLAR

1. Freud Z. Psixanaliz asoslari. – M.: Nauka, 2020. – 320 b.
2. Jung C.G. Arxetip va kollektiv ong. – SPb.: Piter, 2019. – 400 b.
3. Sartre J.P. Existentialism and Humanism. – London: Methuen, 2007. – 120 p.
4. Rooney S. Normal People. – London: Faber & Faber, 2018. – 273 p.
5. Evaristo B. Girl, Woman, Other. – London: Penguin, 2019. – 453 p.
6. Ishiguro K. Klara and the Sun. – London: Faber & Faber, 2021. – 320 p.
7. Sulston I. Boqiy darbadar. – Toshkent: Sharq, 2018. – 280 b.
8. Hamdam U. Muvozanat. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 300 b.

Shuningdek, Bernardine Evaristo "Girl, Woman, Other" asarida turli ijtimoiy qatlam va madaniy kelib chiqishga ega bo'lgan ayollar hayoti orqali shaxsiy transformatsiyaning ko'p qirrali ko'rinishlarini taqdim etadi. Har bir qahramon o'z hayot yo'lida ijtimoiy stereotiplar, gender muammolari va identitet masalalari bilan yuzlashib, ichki o'zgarish jarayonini boshdan kechiradi. Bu esa zamonaviy jamiyatda transformatsiyaning kollektiv va individual xususiyatlarini birlashtiradi.

O'zbek zamonaviy adabiyotida ham shaxsiy transformatsiya masalasi dolzarb mavzulardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Isajon Sulstonning "Boqiy darbadar" asarida bosh qahramonning ruhiy izlanishlari, hayot ma'nosini anglash yo'lidagi ichki kurashi orqali transformatsiya jarayoni chuqur ifodalangani. Asarda insonning ichki dunyosi, ma'naviy bo'shliq va o'zlikni topish jarayoni falsafiy talqinda yoritiladi.

Yana bir muhim misol sifatida Ulug'bek Hamdamning asarlarini keltirish mumkin. Uning "Muvozanat" romanida zamonaviy insonning ichki ziddiyatlari, ijtimoiy bosim va shaxsiy qadriyatlar o'rtasidagi kurash orqali transformatsiya jarayoni tasvirlanadi. Qahramonning ruhiy evolyutsiyasi uning jamiyatdagi o'rnini qayta anglashiga olib keladi.

Zamonaviy o'zbek hikoyalari ham shaxsiy o'zgarish motivlari keng uchraydi. Yosh yozuvchilar asarlarida urbanizatsiya, migratsiya va zamonaviy hayotning tezkorligi inson ruhiyatiga qanday ta'sir qilishi ochib beriladi. Qahramonlar ko'pincha ichki bo'shliq, yolg'izlik va identitet izlanishlari orqali o'zgarishga yuz tutadi.

Muhokamalar. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy adabiyotda shaxsiy transformatsiya murakkab va ko'p bosqichli jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayon nafaqat individual psixologik o'zgarishlar, balki ijtimoiy va madaniy omillar bilan ham chambarchas bog'liqdir.

Birinchidan, zamonaviy adabiyotda transformatsiya ko'pincha inqiroz orqali boshlanadi. Qahramonlar hayotidagi muammolar, yo'qotishlar yoki ijtimoiy bosim ularni ichki izlanishga undaydi. Bu jarayon esa o'z-o'zini anglash va yangi identitet shakllanishiga olib keladi. Ayniqsa, ingliz adabiyotida bu jarayon individualistik yondashuv asosida yoritiladi. Ikkinchidan, o'zbek adabiyotida transformatsiya ko'proq ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Qahramonlar o'zgarish jarayonida nafaqat o'z ichki dunyosini, balki jamiyatdagi o'rnini ham qayta baholaydi. Bu esa milliy mentalitet va madaniy an'analarning muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Uchinchidan, zamonaviy adabiyotda transformatsiya ko'pincha ochiq yakun bilan tugaydi. Bu esa o'quvchiga mustaqil xulosa chiqarish imkonini beradi. Postmodern yondashuv doirasida identitetning barqaror emasligi va doimiy o'zgarishda ekanligi ta'kidlanadi. Shuningdek, zamonaviy asarlarda til va uslub ham transformatsiya jarayonini ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Ichki monolog, fragmentar narrativ va metaforik tasvirlar orqali qahramonning ichki holati chuqur ochib beriladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy adabiyotda shaxsiy transformatsiya inson hayotining muhim va ajralmas qismi sifatida tasvirlanadi. Bu jarayon qahramonlarning ichki dunyosida yuz beradigan o'zgarishlar, identitet shakllanishi va ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqada rivojlanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ingliz va o'zbek adabiyotlarida transformatsiya turli kontekstlarda, turli badiiy vositalar orqali yoritiladi. Ingliz adabiyotida individual tajriba va psixologik jarayonlar ustuvor bo'lsa, o'zbek adabiyotida ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlar muhim o'rin tutadi. Shuningdek, zamonaviy adabiyot transformatsiyani murakkab, ko'p qirrali va doimiy jarayon sifatida talqin qiladi. Bu esa insonning o'zligini anglash va rivojlanish jarayonining uzluksizligini ko'rsatadi.